

УДК 355.421/424

С.Ю. Поляков, В.М. Ленкін, Г.А. Зміївський

Національний університет «Юридична академія України ім. Ярослава Мудрого», Харків

АНАЛІЗ І УЗАГАЛЬНЕННЯ ДОСВІДУ БОРТЬБИ ІЗ ЗАСІДКАМИ ПРОТИВНИКА ПІДРОЗДІЛАМИ ВІЙСЬКОВИХ ФОРМУВАНЬ В ХОДІ ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ ТА ВИКОНАННЯ МИРОТВОРЧИХ ЗАВДАНЬ В УМОВАХ ГІРСЬКОЇ, ГІРСЬКО-ЛІСИСТОЇ ТА СИЛЬНОПЕРЕСІЧЕНОЇ МІСЦЕВОСТІ

Аналізується і узагальнюється досвід улаштування засідок засідок диверсійно-розвідувальними силами противника та незаконними збройними формуваннями, дій підрозділів військових формувань щодо боротьби з ними в умовах гірської, гірсько-лісної та сильнопересіченої місцевості, пропонуються рекомендації щодо застосування підрозділами Сухопутних військ перспективних прийомів і способів боротьби із засідками.

Ключові слова: збройний конфлікт, диверсійно-розвідувальні сили, незаконні збройні формування, засідка, прийоми і способи боротьби із засідками, супроводження колон.

Вступ

Постановка проблеми. В умовах збройного конфлікту напад із засідки завжди був найбільш ефективним способом тактики бойових дій невеликими за чисельністю групами. Такий спосіб дій – один з прадавніх у військовій справі. Так, Геродот у IV книзі своїх «Історій» описує широке застосування засад скіфами проти війська перського царя Дарія I на території сучасної України (близько 514 р. до н. е.), а військовий теоретик стародавнього Риму Вегетій у своїй праці «EPITOME REI MILITERI» надає рекомендації щодо боротьби з засідками під час здійснення маршу римським легіоном. На протязі минулих тисячоріч засідки з успіхом використовувалися практично у всіх збройних конфліктах, нерідко суттєво впливаючи на їх підсумки.

Особливо багата прикладами застосування засідок історія партизанського руху Другої Світової війни, а також збройних конфліктів останнього часу (радянсько-афганська, російсько-чеченські війни та ін.), що примушувало розробляти спеціальні методики боротьби із засідками. Так, тактичні прийоми боротьби із засідками, що описані нижче, розроблені на основі штурмової методики атаки позицій засідки «знизу вгору», яка застосовувалася в часи Другої Світової війни німецькими егерями, і, практично без змін, – радянськими військами в Афганістані та федеральними військами Росії в Чечні.

За статистикою партизанські дії сучасних незаконних збройних формувань (НЗФ) більш ніж на 70% складаються із засідок. Для них, а також для диверсійно-розвідувальних сил (ДРС) противника, це найбільш доступний, вигідний, ефективний і порівняно безпечний вид бойової роботи, особливо в умовах гірської, гірсько-лісної та сильнопересіченої місцевості. Подібні види місцевості займають значну частину території України (Карпати, Крим-

ські гори та їхні передгір'я, Полісся, окремі райони лісостепу та ін.), тому, як показує багатий історичний досвід ведення «партизанських» дій на території України, силові структури держави, в тому числі й Збройні Сили, повинні бути готовими до бойових дій в умовах застосування противником засідок. Ця готовність потрібна ще й за тою причиною, що українські військові формування приймають активну участь в миротворчій діяльності в небезпечних з точки зору потрапляння в засідки районах.

Враховуючи актуальність проблеми, командування військових частин і підрозділів при плануванні бойової підготовки повинне передбачати навчання підрозділів діям в умовах застосування противником засідок. Особливу увагу під час проведення занять потрібно звертати на розвивиток у командирів і особового складу підрозділів превентивної готовності до подібних босконтактів.

В першу чергу, необхідно, шляхом багаторазової перевірки і аналізу дій підрозділу в умовах потрапляння в засідку, виявити недоліки в організації розвідки, руху, управління, взаємодії, дій особового складу й усунути їх. Шляхом тренувань потрібно добитися того, щоб кожен командир і солдат знав, що робити при потраплянні в засідку, міг впевнено діяти самостійно і в складі бойового колективу, був морально і психологічно готовий діяти в специфічних умовах бойової обстановки.

Успіх підготовки підрозділу до дій під час потрапляння у засідку передусім залежить від знання характерних особливостей улаштування партизанської засідки, типових місць її розміщення на місцевості, найбільш розповсюджених тактичних прийомів дій противника із засідки, а також досвіду боротьби із засідками.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Бойові статуты визначають тільки загальні положення щодо організації та здійснення боротьби підрозділів

із засідками противника. У роботах [1 – 3] сформульовані основні принципи постановки засідок ДРС противника та НЗФ. У [1, 4 – 7], розкривається досвід боротьби підрозділів з партизанськими засідками в умовах гірської, гірсько-лісної та сильнопересіченої місцевості.

Формулювання мети статті. Метою статті є:

– проведення аналізу та узагальнення досвіду улаштування засідок ДРС противника і НЗФ, а також дій підрозділів військових формувань щодо боротьби з ними в умовах гірської, гірсько-лісної та сильнопересіченої місцевості;

– розробка рекомендацій підрозділам Сухопутних військ щодо застосування перспективних прийомів і способів боротьби із засідками противника.

Викладення основного матеріалу

Вивчення досвіду останніх збройних конфліктів і виконання миротворчих завдань підрозділами військових формувань [1 – 3] дозволяє виділити ряд **принципів улаштування засідок ДРС противника та НЗФ**:

– улаштування засідки там, де транспорт, за дорожніми умовами, вимушений зменшити швидкість, – на звивистих, вузьких і нерівних ділянках дороги; там, де дорога проходить в глибокій виїмці;

– улаштування засідки там, де транспорт в колоні втрачається з поля зору, – на ділянках з видимістю, обмеженою пересіченістю рельєфу; в звивистих гірських ущелинах і тіснинах; в місцях постійного скупчення гірських туманів,;

– розміщення засідки на поворотах і перехрестях вулиць населених пунктів, як гірських, так і рівнинних, де можна створити «пробку» і неможливо розгорнутися (вогнь відкривається несподівано з вікон усіх поверхів, дверей і різних бійниць, замаскованих «заслінками» під фон місцевості – при цьому спочатку здійснюється одночасний «приголомшувачий» залп по транспорту, що перевозить живу силу);

– організація засідки на підйомах, спусках, перед поворотом дороги або перед тунелем;

– розташування засідки так, щоб тим, хто до неї потрапили, нікуди було подітися від її вогню, щоб їм не можна було куди відступити, розосередитися або розгорнутися в бойовий порядок (щоб з протилежного боку від вогневих позицій засади знаходилися чи водна перешкода, обрив, прірва, болото, чи поворот дороги, де з одного боку дорога упирається в ліс, у крутий скат, а з іншого – обривається в яр, обрив та т.п.);

– улаштування двосторонніх засідок, у випадках якщо природних обмежень для маневру тих, хто потрапили в засідку, мало або їх немає (для сковування свободи дій колони, що атакується, по іншу сторону дороги улаштовуються замасковані позиції кулеметника, снайперів або ж обладнуються мінні загородження).

Нападаючим для ведення вогню дуже важливо, щоб транспортні засоби на дорозі опинилися в місці, що прострілюється, і не мали біля себе укриттів. Такі ділянки зустрічаються на гірських серпантинах, де з одного боку – крута скеля, а з іншого – прірва. Такою ділянкою може бути L-подібний поворот дороги біля пагорба або S-подібний поворот дороги між висотами (рис. 1). У такому місці, тим хто знаходяться в засідці, відразу видна уся колона і є можливість одночасно обстрілювати її голову і хвіст. В обох випадках транспорт рухається прямо на тих, хто веде вогнь, або від них і є практично нерухомою ціллю, яка не зміщується у бік від стрільця. Вогневі підгрупи противника у такому разі розміщуються з двох сторін дороги під прямим або косим кутом до неї. Цей варіант побудови засідки небезпечний тим, що є можливість уразити своїм вогнем тих, хто займають вогневі позиції навпроти;

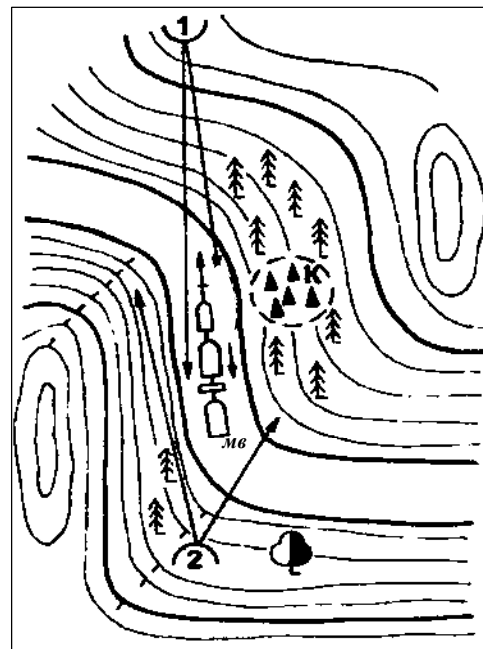

Рис. 1. Місця потенційного облаштування засідок: (1, 2) – для лінійного обстрілу колони (вогнь з обох позицій противника ведеться зверху вниз без взаємного ураження своїх)

– залежність дій засідки від об'єкту нападу. Залежно від того, на кого саме організовується засідка, визначаються: засоби, що залучаються (кількість особового складу і озброєння); місце улаштування засідки і розташування позицій; бойовий порядок і завдання особового складу засідки;

– ретельне планування засідки. Зазвичай засідка складається з групи оповіщення, яка повідомляє про наближення колони; однієї або декількох груп нападу (вогневих груп), безпосередньо захоплюючих об'єкти і цілі в колоні; групи вогневого прикриття для відвернення уваги сил колони і забезпечення відходу особового складу засідки після виконання завдання. За-

лежно від специфіки завдання і умов місцевості можуть застосовуватися й інші варіанти;

- створення декількох зон ураження за рахунок вогню з окремо розташованих одна від однієї позицій вогневих груп (наприклад, при нападі одна з них уражає головні машини, а друга наносить удар у фланг або тил колони). Такий тип засідок може використовуватися загонами, що мають достатню чисельність для організації і забезпечення свого нападу з декількох позицій;

- улаштування кругових засідок, що створює небезпеку після відбиття нападу засідки з одного напрямку несподівано отримати, наприклад, вогонь в спину;

- використання природних перешкод і штучних загороджень при організації засідки. Партизани прагнуть максимально забезпечити себе від зустрічної атаки підрозділів колони, на яку здійснюється напад. Для цього вони мінуватимуть як узбіччя дороги, так і можливі напрямки атаки, застосовувати природні перешкоди перед позиціями засідки;

- облаштування вогневих позицій засідки здійснюється приховано і замасковано – в затінених місцях, в кущах, серед нагромадження каміння, на скатах, звернених до дороги. Сектори обстрілу перед вогневими позиціями снайперів і кулеметників обов'язково розчищаються – це одна з демаскуючих ознак, за якою похідна охорона і спостерігачі у колоні можуть виявити наявність засідки;

- розосереджене розташування груп засідки з використанням відвернення уваги в гірській і гірсько-лісистій місцевості. Зазвичай недалеко від дороги, в складках місцевості, кущах, нагромадженнях каміння та інших природних (чи штучних) укриттях розташовуються групи нападу (вогневі групи), групи захоплення полонених, група угону техніки та інші підрозділи засідки. Групи вогневого відволікання і прикриття, що складаються із снайперів і кулеметників, розташовуються значно вище по скату. Ці групи на самому початку дій відкривають інтенсивний вогонь по колоні, що проходить, з метою зупинити колону, відвернути увагу тих, хто попали в засідку, на себе, «зорієнтувати» на себе напрямком вогню у відповідь з колони;

- розташування засідок у горах і гірсько-лісистій місцевості при поганій видимості на межах хорошої і поганій видимості або в просвітах між ділянками поганій видимості, зазвичай ближче до підніжжя гори, де видимість краща;

- багатоярусне розташування вогневих позицій груп прикриття на скатах в скельному лабіринті, як правило, з боку дороги на скаті нижче гребня (дуже рідко – на гребені) висоти;

- бій із засідкою противника зазвичай ведеться на коротких дистанціях, часто «впритул», з переходом в рукопашне зіткнення;

- використання засідками артилерійських систем і мінометів, а також крупнокаліберних кулеметів і снайперів в умовах гірсько-лісистій місцевості. Можливість ведення противником артилерійсько-мінометного вогню у такій місцевості пояснюється тим, що скельні лабіринти відсутні, тому сектори обстрілу і дистанції стрільби значно більше. М'якший ґрунт створює партизанам умови для легшого мінування полотна і узбіччя дороги, а також шляхів від дороги до своїх позицій. Наявність заростей набагато підвищує ефективність дії групи нападу на колону;

- виставлення в гірсько-лісистій місцевості в 2 – 3 км від місця засідки групи затримки з відповідними вогневими засобами або ж мінування дороги для затримки або знищення колони, що висувається на виручку своїх. При наявності декількох доріг і об'їзних шляхів противник обов'язково прораховує, по яких з них, якими силами і за який час може прийти допомога;

- при плануванні захоплення полонених і цінного вантажу обладнання вогневих позицій засідки на декількох командних висотах в 500 – 800 м від дороги. Ці позиції розташовуються так, щоб мінометним вогнем можна було перекрити окремі звивисті ділянки дороги. Одночасно таке розташування засідки створює умови для перехоплення можливого підкріплення або евакуації підрозділу, що потрапив у засідку (рис. 2);

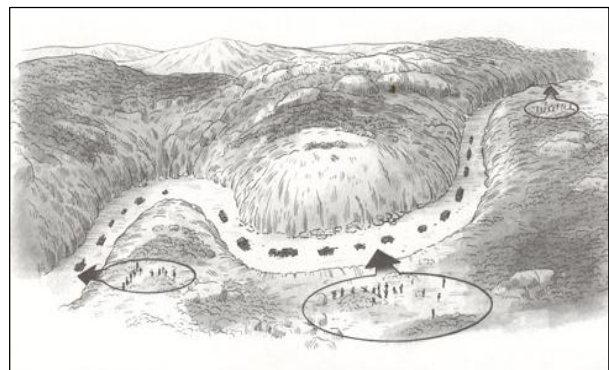

Рис. 2. Розташування вогневих позицій засідки для перехоплення можливого підкріплення

- відсікання противником похідної охорони від колони головних сил. Під час нападу на велику колону в горах і гірсько-лісистій місцевості засідка пропускає головну похідну заставу (ГПЗ) вперед і відсікає її від головних сил. У самій колоні партизани намагаються підбити першу, середню і останню одиниці бронетехніки. Це робиться з метою заблокувати і знерушити колону та обірвати радіозв'язок. Обов'язково підбиваються танки – тому що підбитий танк неможливо зіштовхнути з дороги. Окрім танків, противник в першу чергу намагається уразити небезпечні для нього цілі – самохідні артилерійські установки, БМП, БТР, командно-штабні машини.

– використання партизанами вогневого принципу, спільного для будь-якої засідки, – вогонь відкривається, коли основна частина транспортних засобів колони увійде до зони ураження;

– раптовий, агресивний і наполегливий характер дій засідки, який виключає наступальні дії у відповідь і призводить до знищення колони.

Усе вищеописане дозволяє зробити висновок про те, що тактика дій засідки завжди залежить від рельєфу конкретної місцевості. Найбільш ефективною вона буде в умовах гірської, гірсько-лісної і сильнопересіченої місцевості, що змушує шукати **нові підходи до тактики боротьби із засідками під час переміщень підрозділів по такій місцевості.**

Оскільки специфіка бойових статутів є такою, що не дозволяє детально розкрити особливості способів тактичних дій, ілюструвати їх доказами, розрахунками, виникає необхідність викладення вищезгаданих підходів [1, 4, 5, 7] для практичного керівництва командирами підрозділів.

Марш в горах механізована (танкова) бригада здійснює, як правило, побатальйонно. Командні пункти бригади, її підрозділи технічного забезпечення і тилу висувуються у складі колон батальйонів.

Особлива увага на марші приділяється похідній і безпосередній охороні колон. Кожен батальйон висилає вперед за маршрутом головну похідну заставу (ГПЗ) у складі посиленої механізованої роти, яка, в свою чергу, висилає головний дозор (ГД) у складі посиленого взводу, услід за яким переміщується. Попереду головного дозору в якості безпосередньої охорони діє дозорне відділення, яке може посилюватися саперами. Висування дозорного відділення до об'єкту огляду проводиться двома групами дозорних («трійками»), з використанням складок місцевості і взаємного прикриття вогнем.

Позаду колону охороняє тильна похідна заставка (ГПЗ) силою до механізованого взводу, для безпосередньої охорони якого з тилу також призначається дозорне відділення, яке рухається у хвості колони.

Бокові похідні застави (бокові дозори від ГПЗ), зважаючи на неможливість їх досить швидкого руху по сильно пересіченій місцевості, виділяються епізодично для перевірки небезпечних ділянок. Вони діють, як правило, в пішому порядку під прикриттям бойових машин.

Похідну охорону в горах висилають на коротшу, ніж в звичайних умовах, відстань, щоб противник не міг використовувати великі проміжки між елементами похідного порядку для установки загороджень і улаштування обвалів на шляхах руху колон. Віддалення похідної охорони від колони, що охороняється, має забезпечувати зоровий зв'язок з командуванням колони і підтримку її вогнем у разі вступу в бій. Головну увагу охорона приділяє виявленню противника на маршрутах висування, а також

ділянок можливих обвалів, осипів, лавин і шляхів їх обходу.

Системи управління вогнем бойових машин мають бути включені і готові до негайного відкриття вогню. Починаючи з другої машини, гармати і крупнокаліберні кулемети бронетехніки в колоні розгортаються «ялинкою» вправо і вліво. За потреби похідна охорона, в тому числі і ГПЗ, веде превентивний (попереджувальний) вогонь по потенційно небезпечних місцях придорожного ландшафту («зеленка», скупчення скельних уламків і т. п.), де можуть ховатися групи нападу засідок противника. Аналогічно діє і тильна похідна заставка, яка також має бути дуже сильною. Стволи башт першої і останньої одиниць бронетехніки мають бути спрямовані, відповідно, вперед і назад.

Особовий склад механізованих підрозділів під час руху розташовується тільки на броні бойових машин. Статистика стверджує, що втрати від вогню стрілецької зброї значно менші, чим втрати внаслідок заброньової дії кумулятивної гранати, яка усередині бойової машини при зачинених люках здатна знищити все живе.

Особлива увага під час руху колони приділяється організації кругового спостереження. Кожному членові екіпажу і десанту командири відділень вказують сектори спостереження (а, за обстановкою, – смугу спостереження по рівню висоти). Найбільш ретельно спостереження ведеться за смугою місцевості вздовж маршруту руху в межах дійсного вогню (300 – 400 м). Кулеметникам і снайперам ставиться завдання вести спостереження і тактичну оцінку дальніх і високо розташованих об'єктів для виявлення позицій груп прикриття і відволікання. Кожен з них повинен мати навички самостійного прогнозування вірогідної наявності вогневих засобів і груп нападу противника на схилах гір, можливості їх висування по наявності природних (штучних) укриттів, розташованих не далі 100 м від дороги. Основна увага при цьому зосереджується на ділянках місцевості і на місцевих предметах, за якими улаштування позицій противника найбільш вірогідне. Виявлення подібних місць здійснюється за розташуванням місцевих предметів і особливостями рельєфу (розчищені сектори обстрілу, темні плями, затінені місця та т.п.), за змінами рослинного покриву, за відблисками від металевих предметів, стекол та за іншими демаскуючими ознаками. Пильність подвоюється при під'їзді до поворотів.

Місця, які потенційно придатні для засідок, мають бути визначені заздалегідь ще на етапі підготовки до маршу. При наближенні до цих місць, колони зупиняється, особовий склад спішується і долає небезпечні місця бігом, тримаючи зброєю напоготові і продовжуючи кругове спостереження. Такі небезпечні ділянки шляху проходять по черзі: коли одна група (відділення), закріпившись по ярусах за

укриттями, готова до ведення вогню, друга під прикриттям першої бігом долає небезпечну ділянку, у свою чергу закріплюється за укриттями і забезпечує безпеку пересування товаришів. Бійці, призначені на цей час для охорони машин, займають кругову оборону для відбиття можливого нападу. Під прикриттям бійців, що минули небезпечну ділянку, закріпилися і забезпечили безпечний рух колони, надійно контролюючи ситуацію в своїх секторах обстрілу і в смугах вогню підрозділів по висоті, небезпечна ділянка долається транспортними засобами по одній – дві машини. За обстановкою допускається чергове проходження небезпечної ділянки половинами колони під прикриттям тієї з них, що розосередилася і зайняла багаторушну оборону. Після подолання небезпечної ділянки вони міняються місцями.

При наближенні до кожного потенційно небезпечного місця колона обов'язково зупиняється і рухається далі тільки після ретельної розвідки і впровадження заходів, що описані вище. Час таких зупинок заздалегідь планується і включається в графік руху.

Якщо маршрут використовується для руху колон тривалий час, бажано місця вірогідних засідок замінювати з використанням керованих по радіо інженерних засобів, залишаючи систему у вимкненому стані, щоб уникнути випадкових підривань мирних жителів і тварин. Дистанційне вмикання системи здійснюється при наближенні чергової колони до місця її установа, а вимкання – після проходження потенційно небезпечної ділянки маршруту.

Якщо передбачається авіаційна підтримка маршруту, у колоні бажано мати підготовленого авіанавідника і, зрозуміло, стійкий і безперервний зв'язок для організації взаємодії між повітряними і наземними силами. Під час організації маршруту визначаються орієнтири, які мають бути загальними для механізованих підрозділів, артилерії і вертольотів вогневої підтримки.

Вогневе ураження противника проводиться масованим і щільним вогнем усіма вогневими засобами самостійно без команди. Цілевказання для зосередження вогню по виявленим вогневим засобам засідки на початку бою здійснюється першими трьома трасуючими кулями, якими магазини стрільців мають бути споряджені заздалегідь.

Зону, що прострілюється, по можливості, долаються на максимальних швидкостях, щоб ускладнити противнику умови прицілювання і скоротити час обстрілу.

У випадку втрати колоною (машиною) рухомості особовий склад негайно спішується, робить піший ривок уздовж дороги і під прикриттям вогню кулеметників і снайперів виходить із зони ураження, займаючи місця для стрільби за найближчими укриттями і ведучи інтенсивний вогонь по виявлених вогневих засобах противника. Спішування і послі-

дуюче за ним зайняття позицій для оборони необхідно здійснювати швидко, незважаючи на втрати та інші обставини. Позиції за укриттями доцільно займати переважно з того боку дороги, звідки стріляє противник. Це, в більшості випадків, надає можливість застосування просторів, що не прострілюються, і для створення сприятливих умов щодо організації можливих послідовних наступальних дій. У разі кругової засідки розосередження відбувається в обидві сторони від дороги і чимдалі від неї.

Екіпажі непошкоджених бойових машин вогнем гармат і кулеметів підтримують дії піхоти. Якщо діапазон кутів наведення гармат танків не дозволяє вести вогонь з них по цілях верхніх ярусів, вогонь ведеться із зенітних кулеметів. Для «осліплення» противника застосовуються системи постановки димових (аерозольних) завіс «Туча». Димові завіси можуть також створюватися одночасно із заняттям вогневих позицій за допомогою ручних димових гранат (шашок), які мають бути кинуті якнайдалі від машини призначеними для цього солдатами.

В межах дистанції між машинами після зупинки колони бойова машина може рухатися по дорозі вперед-назад як рухома вогнева точка.

Ще більші можливості перетворення бойової машини в рухому вогневу точку можуть реалізовуватися у разі попадання у засідку на відкритому місці серед пересіченого ландшафту. Озброєння танків, БМП, БТР дозволяє відмінно уражає цілі в місцях виходів з ярів, лощин, канав і т. п.

Під час відбиття нападу велике значення має завдання придушити кулемет противника, що веде вогонь з добре замаскованої вогневої позиції, яка розташована високо і на великій відстані від колони за межами досяжності для автоматів. Вогонь цього кулемету прикриває дії груп нападу засідки і одночасно носить відволікаючий характер. Як правило, для придушення цього вогневого засобу застосовується вогонь ручних кулеметів, а також зенітних кулеметів танків, озброєння БМП-2, БТР-80, які мають великі кути наведення і добру прицільну оптику.

Під прикриттям димової завіси і вогню бойових машин здійснюється розмінування узбіччя дороги і простору за узбіччями, після чого підрозділи піхоти переходять до наступальних дій і готуються до послідовного атакуючого ривка. При розмінуванні екіпажі машин вогнем контролюють полотно дороги спереду і ззаду.

Як правило, пересіченість рельєфу гірської і гірсько-лісної місцевості дозволяє вийти у фланг і в тил позиціям партизанської засідки з наступними атакуючими діями знизу вверх.

Висування від зупиненої колони (машини) для атаки здійснюється під прикриттям димової завіси через розміновані ділянки у бік місць, придатних для прихованого розміщення групи нападу противника.

Такими місцями можуть бути розташовані недалеко від дороги нагромадження скельних уламків, валунів, розвалини, кущі, складки місцевості і т. д. Атака по таких напрямках проводиться під прикриттям кулеметників і снайперів, які ведуть прикриваючий, відволікаючий і турбуючий вогонь по групі прикриття засідки противника, яка веде вогонь з високо розташованої і віддаленої вогневої позиції. Кулеметники і снайпери залишаються біля машини (колони) і дають можливість своїм підрозділам висунутися до атаки. За потреби кулеметники обстрілюють «зеленку», забезпечуючи просування своїх підрозділів. Завдання штурмового кидка – закидати гранатами можливі укриття групи нападу противника і обстріляти їх автоматним вогнем, навіть якщо там нікого немає і звідти не стріляють.

У гірській місцевості наступ знизу вверх ведеться не суцільним фронтом, а парами груп довірливої чисельності. Відстань між цими групами має бути така, щоб вони могли забезпечувати взаємну підтримку перехресним вогнем.

У свою чергу кожна група піднімається вгору, розділившись на два яруси. Нижній ярус підтримує вогнем верхній, коли той робить ривок знизу вверх «від укриття до укриття». У свою чергу стрілки верхнього ярусу, закріпившись за укриттями, ведуть по противнику вогонь, не дозволяючи йому стріляти прицільно. Під прикриттям цього вогню бійці нижнього ярусу, у свою чергу, роблять кидок від своїх укриттів до укриттів, за якими ховалися до того стрілки верхнього ярусу. Ті, що наступають знизу вверх шукають цілі самостійно. По усіх цілях відкривається перехресний вогонь, незалежно від того, де їх помітили – у верхньому, нижньому ярусах або на флангах. Вогнева підтримка атаки проводиться усіма наявними вогневими засобами, що є у складі колони і не приймають участі в атаці. Вогонь ведеться безперервно, знизу вверх, через голови тих, хто атакує. Особливо ефективний при цьому вогонь мінометів, які здатні в горах уражати практично всі, типові для складу засідок, цілі (снайпер, кулемет, гранатомет, безвідкатна гармата, міномет, переносна реактивна установка та ін.). Вогонь мінометної батареї ведеться не тільки по цілях, що виявили себе, але й короткочасним зосередженням по ділянках місцевості, де потенціально можливе приховане розташування груп нападу і резервів засідки.

Вогнева підтримка знизу прагне передусім викликати каменепад на позиції противника, і ведеться до тих пір, поки піхота, що атакує, не наблизиться до позиції противника на відстань кидка ручної гранати, бажано з флангів і тилу. При цьому гранати закидаються вище за позиції, щоб вони скатувалися до противника за його укриття і щоб викликаний вибухом каменепад спрямовувався на позицію, що атакується. З цих же причин, якщо граната кидається

вгору, потрібно намагатися закинути її трохи вбік, щоб самому не потрапити під викликаний нею каменепад і сколки при скатуванні гранати назад.

Якщо пересіченість рельєфу місцевості не дозволяє вийти у фланг і в тил позицій засідки і наблизитися до них, займається висота, що знаходиться поряд, щоб виявитися вище противника і знищувати його вогнем зверху.

Якщо особливості рельєфу або чисельна перевага противника не дозволяє атакувати його позиції знизу вверх, ведеться вогневій бій із застосуванням рельєфних укриттів поблизу дороги або на схилі біля підніжжя гори. Основне завдання командирів в даному випадку – по чергово зосереджувати вогонь своїх підрозділів по виявлених вогневих позиціях засідки до їх повного придушення. Черговість зосередження вогню визначається ступенем небезпеки, що створює вогневий засіб противника для колони. При спробах противника атакувати колону групами нападу бій ведеться за правилами оборонного бою на зворотному схилі висоти.

У таких умовах можна протриматися достатньо довго, однак, враховуючи тактичну перевагу засідки в розташуванні своїх позицій і застосуванні вогневих засобів, без сторонньої допомоги або без активних атакуючих дій вийти з кризової ситуації, що склалася, досить важко. Тому, якщо тільки є можливість для атакуючого ривка знизу вверх до позицій вогневого прикриття противника, це потрібно робити.

Оскільки метою засідки є колона, бойовики можуть пропустити похідну охорону і відсікти її від колони головних сил, застосовуючи інженерні заходи, що згадані вище. В цьому випадку командир похідної охорони повинен у взаємодії з силами, що потрапили в засідку, а за відсутності зв'язку з ними – самостійно, в повному складі, або частиною сил здійснити обхідний маневр, вийти у фланг, а за можливістю – й в тил засідки і знищити її.

Таким чином, виходячи з практики дій військ [1, 6], можна сформулювати *загальні рекомендації щодо забезпечення безпечного просування колон підрозділів Сухопутних військ, а також колон, що супроводжуються підрозділами Сухопутних військ, при загрозі застосування проти них засідок в умовах гірської, гірсько-лісної і сильнопересеченої місцевості*. Урахування рекомендацій може допомогти командирам підрозділів, що виконують ці завдання, організувати ефективну протидію нападу із засідок і звести до мінімуму втрати підрозділів і тих, кого вони супроводжують. До речі, слід відмітити, що Бойові статуту Сухопутних військ визначають тільки загальні положення щодо організації маршу та здійснення супроводу колон і зовсім не розкривають тактику дій підрозділів при нападі на колону із засідки.

Під час супроводу колон обов'язково виділяється похідна охорона і здійснюється розподіл механізова-

них підрозділів по колоні з розрахунку не менше одного механізованого відділення (бойової машини) на кожні десять автомобілів.

На найбільш небезпечних ділянках маршруту можуть виставлятися сторожові застави (пости).

Найбільш ефективні вогневі засоби і краще підготований особовий склад повинні знаходитися в голові і хвості колони.

Додатково до складу колони, яка супроводжується, можуть включатися зенітні установки на вантажних автомобілях, що дозволяють ефективно придушувати вогневі точки противника, розташовані на крутих схилах гір, інженерні машини розгороджування для пророблення проходів в завалах, осипах і інших штучних перешкодах, танки з трапами для пророблення проходів в мінно-вибухових загородженнях на маршруті руху, мостоукладачі та інша інженерна техніка. Для захисту особового складу й машин від ураження радіо-керованими вибуховими пристроями застосовуються малогабаритні передавачі перешкод, якими оснащується техніка. Під час руху передавачі перешкод повинні бути постійно увімкнені та подавляти радіолінії управління вибуховими пристроями.

При необхідності колону супроводжують вертольоти. У колоні мають бути артилерійський коригувальник, авіанавідник, сапери.

Спостереження повинні вести не лише особовий склад підрозділів супроводу, а й вісь особовий склад (персонал) колони, що супроводжується. Пильність посилюється в місцях, де машини вимушені зменшувати хід.

Необхідно максимально радіофікувати колону, забезпечивши вантажні автомобілі переносними засобами зв'язку.

Небезпечні ділянки дороги, де ускладнено спішування і неможливе висунення в атаку, після перевірки на наявність мін і розмінування долаються по одній машині (чи по парі машин) у супроводі і під вогневим прикриттям БМП (БТР). При цьому машини головної частини колони, що мінули небезпечну ділянку, і хвостова частина колони повинні знаходитися в захищених природними укриттями місцях. Особовий склад спішується і займає позиції для оборони в готовності атакувати противника при виявленні його засідки, утримуючи під прицілом місце, де найбільш вірогідне її улаштування. Розташування зупиненої колони, переміщення окремих машин, вогневих засобів і особового складу приховується установленням димових завіс.

При щонайменшій підозрі на наявність засідки колона зупиняється і висилається піший боковий дозор, який приховано проводить розвідку підозрілої ділянки місцевості під вогневим прикриттям з колони. Рух колони відновлюється після доповіді дозору про відсутність противника.

Завал, осип камінь, наявність замінованих ділянок і керованих вибухових пристроїв на дорозі, підго-

товані до підриву мости і ділянки дороги – ознаки засідки. При виявленні головним дозором такої ділянки колоні необхідно якнайшвидше, поки противник не встиг замінувати зворотну дорогу, «відкотитися» назад, до місця, де можна сховатися за скелями або іншими природними об'єктами. При неможливості зробити це негайно здійснюється спішування і розгортання особового складу до оборони. Усунення перешкод руху здійснюється тільки після «зачистки» навколишньої місцевості з виходом у фланг і тил потенційним позиціям засідки.

Превентивний вогонь по усіх підозрілих місцях, розташованих нижче тактичних гребенів висот поблизу дороги і потенційно придатних для укриття і висунення груп нападу засідки, відкривається на ходу відразу при першому ж пострілі звідкись згори.

При нападі із засідки підрозділ супроводу, використовуючи табельні засоби і термодимову апаратуру бойових машин, встановлює аерозольну завісу і забезпечує вихід з-під вогню колони, що охороняється. За сприятливих умов противник знищується вогнем усіх засобів і атакою у фланг або в тил. Після виходу підрозділів, що потрапили в засідку, з-під вогню (знищення противника) підрозділи охорони і супроводу займають свої місця в колоні, що охороняється.

Висновки

1. Тактика дій засідки завжди залежить від рельєфу конкретної місцевості. Ефективність засад зростає в умовах гірської, гірсько-лісної і сильнопересеченої місцевості.

2. Успішному виконанню бойових завдань в умовах застосування противником засідок сприяє завчасна підготовка підрозділів до дій в таких умовах, ретельне планування маршруту (супроводження колон), посилення колон ефективними в умовах гірської, гірсько-лісної і сильнопересеченої місцевості вогневими засобами, організація надійного бойового забезпечення, залучення для боротьби із засадами армійської авіації.

3. Ефективній протидії нападу із засідки і зменшенню до мінімуму втрат сприяє знання командирами підрозділів принципів улаштування засідок, дотримання вироблених бойовою практикою військ і розглянутих вище способів боротьби із засідками в цих умовах.

4. Досвід дій підрозділів в збройних конфліктах і в миротворчих операціях показує, що для успішної боротьби із засідкою противника лише оборонні дії не сприяють успіху. Радикально змінити обстановку дозволяють тільки рішучі дії: як тільки є можливість для атакуючого ривка на позиції засідки противника, це необхідно робити.

5. Для проведення атаки в горах рекомендується використовувати перевірену часом штурмову методику «знизу вгору».

Список літератури

1. Потапов А. Тактика антитеррора / А. Потапов. – М.: Издательство ФАИР, 2008. – 480 с.
2. Потапов А. Горы. Дорога. Засада. Бой [Электронный ресурс] / А. Потапов, М. Литвиненко // Солдат удачи. – № 8. – 21.10.2012. – Режим доступу: <http://www.modernarmy.ru/article/224>.
3. Засада на транспортную колонну. Портал Современная армия. 19.06.2012 [Электронный ресурс]. – Режим доступу: <http://www.modernarmy.ru/article/182>.
4. Козлов С. Опыт, оплаченный кровью: как победить засаду. Братишка [Электронный ресурс] / С. Козлов – Режим доступу: http://www.bratishka.ru/archiv/2000/3/2000_3_3.ph.

5. Володин В. Боевое охранение при совершении марша в горах [Электронный ресурс] / В. Володин // Армейский сборник. – 2002. – №1. – Режим доступу: <http://www.soldiering.ru/army/service/comb...s-highlands.php>.

6. Проводка колонн в зоне боевых действий низкой интенсивности. Портал Современная армия. 27.11.2010. – Режим доступу: <http://www.modernarmy.ru/article/107>.

7. Контрзасадные действия на марше. Портал Современная армия. 08.06.2013 [Электронный ресурс]. – Режим доступу: <http://www.modernarmy.ru/article/270>.

Надійшла до редколегії 12.11.2013

Рецензент: канд. техн. наук доцент І.А. Таран, Харківський університет Повітряних Сил ім. І. Кожедуба, Харків.

АНАЛИЗ И ОБОБЩЕНИЕ ОПЫТА БОРЬБЫ С ЗАСАДАМИ ПРОТИВНИКА ПОДРАЗДЕЛЕНИЯМИ ВОИНСКИХ ФОРМИРОВАНИЙ В ХОДЕ ВООРУЖЕННОГО КОНФЛИКТА И ВЫПОЛНЕНИЯ МИРОТВОРЧЕСКИХ ЗАДАЧ В УСЛОВИЯХ ГОРНОЙ, ГОРНО-ЛЕСИСТОЙ И СИЛЬНОПЕРЕСЕЧЕННОЙ МЕСТНОСТИ

С.Ю. Поляков, В.М. Ленкин, Г.А. Змиевской

Анализируется и обобщается опыт устройства засад диверсионно-разведывательными силами противника и незаконными вооруженными формированиями, действий подразделений воинских формирований по борьбе с ними в условиях горной, горно-лесистой и сильнопересеченной местности, предлагаются рекомендации по применению подразделений Сухопутных войск перспективных приемов и способов борьбы с засадами.

Ключевые слова: вооруженный конфликт, диверсионно-разведывательные силы, незаконные вооруженные формирования, засада, приемы и способы борьбы с засадами, сопровождение колонн.

THE ANALYSIS AND SYNTHESIS OF EXPERIENCE OF FIGHT AGAINST AMBUSHES OF THE OPPONENT DIVISIONS OF MILITARY FORMATIONS DURING ARMED CONFLICT AND PERFORMANCE OF PEACEKEEPING TASKS IN THE CONDITIONS OF THE MOUNTAIN, MOUNTAIN AND WOODY AND RUGGED DISTRICT

S.U. Polakov, V.M. Lenkin, G.A. Zmiivskiy

Experience of statement of ambushes diversionary reconnaissance by forces of the opponent and illegal paramilitary groups, actions of divisions of military formations on fight against them in the conditions of the mountain, mountain and woody and rugged district is analyzed and generalized, and on the basis of it recommendations about application of perspective receptions and ways of fight against ambushes in practice of divisions of Land forces are offered.

Keywords: armed conflict, diversionary and reconnaissance oval forces, illegal paramilitary groups, principles of statement of ambushes, receptions and ways of fight against ambushes, maintenance of columns.